

2. Коляда М.Г. Загальні принципи педагогічного проектування і діяльнісний підхід до його реалізації / М.Г. Коляда // Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб. статей. Сер.: Педагогіка і психологія. – Вип. 12. – Ч. 1. – Ялта: РВВ КГУ, 2006. – С. 95-101.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук. метод. посібник / [наук. ред. О. Кононко]. – К.: Ред. журн. "Дошкільне виховання", 2003. – 243 с.
4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник / Тамара Поніманська. – [3-є вид., випр.]. – К.: "Академвидав", 2015. – 448 с.

REFERENCES

1. Ghurnik L. Ghumanno-osobystisnyj vymir u suchasnomu doshkil'nomu navchal'nomu zakladi [Humane and personal dimension in modern pre schools]. Nova pedagoghichna dumka [New pedagogical ideas]. 2010, no. 1, pp. 105-108. (In Ukrainian).
2. Koljada M.Gh. (2006). Zagaljni pryncypy pedagoghichnogho proektuvannja i dijajlnisnyj pidkhd do jogho realizaciji [General principles of design and pedagogical activity approach to its implementation]. Problemy suchasnoji pedagoghichnoji osvity [Problems of modern pedagogical education] Coll. articles; Aug. Pedagogy and Psychology. Vol. 12. Part 1. Yalta. RIO KSU Publ. pp. 95-101. Refs. 4 titles. (In Ukrainian).
3. Komentar do Bazovogo komponenta doskilnoi osvity w Ukraini: nauk. metod. posibnyk / nauk red. O. Kononko. – K.: Red. журн. "Doshkine vychovania", 2003. – 243 S.
4. Ponimans'ka T.I. Osnovy doskil'noi pedagogiky [Foundations of pre-school pedagogic]: Nawch posibnyk.-k: Abrys, 1998. 448 S.

Р.Г. НАЙДА ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ПРОЕКТИРОВАНИЕ СТАНОВЛЕНИЯ САМООЦЕНКИ ДОШКОЛЬНИКА В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ДОШКОЛЬНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Рассматриваются особенности становления самооценки дошкольника в образовательной среде дошкольного заведения; раскрыты особенности проектной деятельности воспитанников в ходе формирования самооценки; охарактеризовано этапы педагогического проектирования становления самооценки дошкольника; раскрыта эффективность применения педагогического проектирования в работе с детьми с заниженной самооценкой.

Ключевые слова: самооценка, педагогическое проектирование, образовательная среда, уровни самооценки, этапы педагогического проектирования.

R.G. NAIDA THE SELF-ESTEEM OF A PRESCHOOLER IN THE LEARNING ENVIRONMENT CONDITIONS OF THE PRE-SCHOOLING ESTABLISHMENT

Here are reviewed the specialities of the incipience of a preschooler's self-esteem in the preschool learning environment, revealed project's specialities of preschooler's activity according to the formation of self-esteem; characterized the steps of pedagogical design in preschooler's self-esteem formation; disclosed the efficiency of using a pedagogical design in a work with children of low self-esteem.

Key words: self-esteem, pedagogical design, educational environment, levels of self-esteem, stages of pedagogical design.

Рекомендовано до друку.

Канд. пед. наук, доц. І.М. Дичківська.

Одержано редакцією 31.05.2017 р.

УДК: 37. 013. 42

Д.І. КОНОНЧУК

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

У статті на основі аналізу наукової літератури окреслена проблема формування безпечної поведінки підлітків. Охарактеризовано чинники формування безпечної поведінки особистості у підлітковому віці. Визначено особливості соціально-педагогічної підтримки підлітків у даному процесі в умовах оздоровчого табору засобами педагогічної анімації.

Ключові слова: соціально-педагогічна підтримка, підлітки, безпечна поведінка, педагогічна анімація.

Проблема формування безпечної поведінки підлітків постає сьогодні як гостре і необхідне завдання в умовах вездозволеності і бездоглядності сучасних дітей та можливостей, які пропонують сучасні інформаційні технології, соціальні мережі та Інтернет.

Розвиток і поширення інформаційних технологій, зростання соціальної ролі та значення вільного часу як простору самореалізації особистості, високий динамізм вільного часу молоді, поява нових форм проведення дозвілля – всі ці фактори вказують на гостру необхідність у правильній організації форм, методів і способів проведення дозвілля, яке б йшло на користь молодому поколінню, сприяючи розвитку просоціальних якостей. У цьому контексті актуалізується потреба застосування дієвих інноваційних форм і підходів, методів роботи для формування у підлітків безпечної поведінки, серед яких у сучасному векторі виховних тенденцій вагоме місце займає соціально-педагогічна підтримка.

Проблема соціально-педагогічної підтримки безпечної поведінки підлітків обумовлена культурними трансформаціями суспільства, розвитком і поширенням інформаційних технологій, різновекторними можливостями самореалізації підлітків у дозвіллевій діяльності, появою нових форм проведення дозвілля, що не тільки позитивно впливають на фізичний та емоційний стан підлітків, розширюють можливості для відпочинку,

спілкування, посилиної праці, а й містять ризики для фізичного і психічного розвитку підростаючої особистості. В оздоровчих таборах ці ризики для підлітків найбільшою мірою пов'язані зі зміною соціального оточення, з відсутністю батьківського контролю, особливостями перебування у групі ровесників, прагненням до дорослості, пошуком власної ідентичності, недостатністю життєвого досвіду, бажанням спробувати незвіданого, самоствердження і перевірки своїх можливостей та здібностей в екстремальних ситуаціях і видах діяльності.

Отже, саме у підлітковому віці та оздоровчих таборах актуалізується проблема безпечної поведінки та потреба соціально-педагогічної її підтримки «як відповідального ставлення підлітків до свого життя і наслідків власних дій та вчинків у різних життєвих ситуаціях і середовищах». [1, 9]

Незважаючи на значну кількість наукових розробок у педагогічній науці, проблема соціально-педагогічної підтримки безпечної поведінки підлітків в умовах оздоровчих таборів є малодослідженою.

Враховуючи соціальну значущість наукової проблеми, пов'язану з необхідністю забезпечення соціально-педагогічної підтримки безпечної поведінки у підлітків в умовах оздоровчих таборів, і її недостатню теоретичну та практичну розробленість, є нагальною потреба у розробці нових досліджень у цьому науковому напрямі з метою конкретизації, уточнення і вироблення нових форм, засобів і методів соціально-педагогічної підтримки у формуванні безпечної поведінки підлітків саме у оздоровчих таборах, як місцях проведення активного дозвілля дітей та молоді.

Вивченню теоретичних і практичних аспектів проблеми соціально-педагогічної підтримки присвячені наукові праці Т. Алексєєнко, О. Арсентьєвої, А. Данілової, І. Дементьєвої, І. Діханової, О. Безпалько, М. Галагузової, І. Євграфової, І. Зверєвої, О. Караман, О. Кодатенко, О. Козлова, І. Кочерги, І. Ліпського, Л. Оліференко, Л. Романовської, Г. Сабітової, Н. Чернухи, Т. Шульги та інших.

Вчені розглядають соціально-педагогічну підтримку як комплексну наукову категорію, яка інтегрує в собі соціально-педагогічну діяльність, соціально-педагогічні послуги, соціальне виховання, соціальне обслуговування, соціальний патронаж, соціальний захист (М. Галагузова); умови для позитивної спрямованості умов соціалізації особистості (О. Козлова); як роботу соціального педагога по наданню допомоги кризовим категоріям населення (О. Гукаленко, І. Кочерга), дітям (О. Караман), важковиховуваним учням (О. Кодатенко); надання допомоги особистості у процесі соціалізації з метою розкриття та розвитку її можливостей (О. Безпалько, І. Зверєва, І. Ліпський). На думку таких вчених як Ю. Артемаскіна, В. Дубинський, соціально-педагогічна підтримка виступає як допомога підростаючому поколінню в процесі його формування і розвитку.

За результатами педагогічних (Н. Анохіна, Л. Сорокіна), психологічних (О. Войскунський, Т. Наумова, В. Фатурова) досліджень доведено, що найбільшою мірою потребують соціально-педагогічної підтримки підлітки, дозвілєва діяльність яких спрямована на самовираження і самоствердження. Це актуалізує проблему пошуку привабливих і педагогічно доцільних форм, методів і способів організації проведення їхнього дозвілля. Такий потенціал містить педагогічна анімація, яка у теорії виховання та соціальній педагогіці ще мало досліджена, але активно використовується у практиці оздоровчих таборів та соціальній роботі у громаді, і на нашу думку, є важливим засобом соціально-педагогічної підтримки підлітків у контексті формування безпечної поведінки [5].

Мета статті – з'ясувати основні чинники формування безпечної поведінки особистості та визначити особливості соціально-педагогічної підтримки підлітків у даному процесі в умовах оздоровчого табору.

Процес формування безпечної поведінки має різні вектори впливу. Тому просто неможливо обійти увагою такий соціальний інститут як сім'я у цьому питанні. На жаль, але сучасні сім'ї часто не завжди виступають як авторитет для дитини, оскільки стикаються з великою кількістю труднощів та проблем на життєвому шляху. Це яскраво відображається на дитині, де відсутність необхідної уваги і турботи або її занадто велика кількість може зіграти не на користь виховання особистості дитини, формуючи викривлену картину світу та пропагуючи соціально-небажану поведінку.

Відсутність морального керування легко приводить дітей на шлях злочинів у майбутньому. Визначаючи вплив сім'ї на безпечну поведінку, можна виділити такі його аспекти:

- а) психологічний клімат сім'ї – включає в себе особливості, якими визначається найбільш типова гама переживань членів родини, їх настрої, емоційні контакти, а також прояви любові та поваги один до одного;
- б) взаємини батьків – розлад у стосунках між батьками дуже негативно позначається на поведінці дитини і зумовлює виникнення конфліктів, спонукає до вживання алкоголю, наркотиків, скоєння злочинів, суїциду тощо;
- в) особистий приклад батьків – проявляється у характері відносин з однолітками, де відтворюється поведінка батьків у побуті, їх звички, лексика;
- г) різні прояви ставлення дорослих до дитини: осуд – веде до зниження самоповаги і вияву негативних емоцій; похвала – підносить дитину у власних очах, викликає позитивні емоції переживання, проте якщо перетворюється у захвалювання, може дезорієнтувати дитину у власних можливостях, знизити активність;
- д) виховний потенціал певної сім'ї – комплекс умов і засобів, які в сукупності складають педагогічні можливості сім'ї (матеріальні та побутові умови життя; численність і структуру сім'ї; рівень розвитку сім'ї як колективу; характер стосунків між її членами; життєвий досвід батьків; культурно-освітній рівень; рівень педагогічної культури дорослих; сімейні традиції; розподіл між дорослими членами сім'ї виховних обов'язків тощо).

Ось чому соціальну роль батьків спеціалісти виховних закладів намагаються компенсувати різними способами. Виходячи з того, що дитина перебуває у оздоровчому таборі досить довгий відрізок часу без батьківської опіки, то вона уже буде мати можливість сприймати іншу модель поведінки, яку можна сформулювати або ж зробити актуальними ті риси і якості, які дадуть змогу дитині по-іншому подивитись на свою життєдіяльність і поведінку. Ось чому у оздоровчих таборах саме з такою метою використовується педагогічна анімація: саме з її допомогою дитина може бути безпосередньо включена у різні ситуації життя, бачити позитивний приклад і набувати нових моделей безпечної поведінки, які у майбутньому зможе перенести у звичне життя поза оздоровчим табором, що відповідає сутності соціально-педагогічної підтримки особистості.

Наступним чинником у формуванні безпечної поведінки підлітків є засоби масової інформації, які стали невід'ємною частиною культури сучасного суспільства. Саме ЗМІ (телебачення, преса, Інтернет тощо) здійснюють своєрідний інформаційний вплив, на основі якого у підлітків формується певний світогляд щодо способу і стилю життя, моделей поведінки. У цьому розумінні засоби масової інформації мають у своєму розпорядженні невичерпні можливості як позитивного, так і негативного впливу на свідомість підлітків, формування у них моральних якостей, громадянської активності, зразків безпечної поведінки, ставлення до порушень закону тощо. Серед позитивних чинників впливу засобів масової інформації варто виділити: доступ до корисної інформації, сприяння спілкуванню, реклама здорового способу життя та культури безпеки.

Водночас, як свідчить практика, ЗМІ, і зокрема телебачення, не виконують повною мірою ці завдання, крім того, не поодинокі випадки негативного впливу телебачення на поведінку підростаючих поколінь, коли з телеекрану пропагуються стандарти поведінки телегероїв, що несумісні з ціннісними орієнтирами суспільства і пов'язані з демонстрацією культури сили, жорстокості тощо. Занепокоєння викликає поширення у ЗМІ негативної інформації як соціально-політичного характеру, так і повідомлення про вбивства, насильства, аварії, стихійні лиха, що на тлі економічної кризи, соціальної нестабільності, тотальної невпевненості у майбутньому збільшує кількість психологічних та емоційних стресів у підлітків, посилює агресивність, зневажання людського життя, переконання у тому, що більшість проблем можна швидко розв'язати за допомогою сили. Реклама є також невичерпним постачальником зразків стилів життя та різномірної поведінки для дітей і підлітків [2].

Ще одним чинником формування безпечної поведінки підлітків є навчальна та виховна діяльність освітніх закладів. Зміст освіти з безпеки життєдіяльності, її структура, технологія навчання сформована на основі положень про те, що людина є найголовнішим об'єктом захисту від чинників ризику. В основу визначення структури й наповнення змісту теоретичної складової покладено поняття „людина”, „здоров'я”, „безпека”, „життєдіяльність”, „небезпека”. Як основний методологічний принцип безпеки життєдіяльності визначено системно-структурний підхід на основі системного аналізу. Суть системно-структурного підходу варто розуміти у відповідності з тим, що життєдіяльність розглядається як комплекс взаємозв'язків у системі „людина – життєве середовище”, суб'єктом якої може бути як окрема людина, так і будь-яка соціальна група.

Відповідні навчальні програми мають сприяти формуванню безпечної поведінки особистості з гуманістичними ціннісними орієнтаціями. Виховання особистості з гуманістичними ціннісними орієнтаціями й типом поведінки сприятимуть її активній участі в забезпеченні власного тривалого безпечної та повноцінного життя в природному, техногенному й соціальному середовищах. Водночас, виховання почуття власної безпеки має здійснюватися з дотриманням почуття міри.

На індивідуальному рівні поведінки суттєвими є психологічні особливості характеру (уважність, ризикованість, агресивність, швидкість реакції, конфліктність, урівноваженість, сугестивність та ін.). Важливе значення має устрій життя, мода, оточення, нервові стани. Тому кожен вимагає індивідуальної системи впливу на духовний та психічний аспекти своєї особистості.

Сучасний науковець О. Кононко нерозривно пов'язує три важливих життєвих умінь, виховання яких є пріоритетними завданнями в сучасному навчальному закладі:

- 1) орієнтація в довкіллі та у власному “Я”: вміння виділяти головне і другорядне, безпечне і небезпечне, комфортне і дискомфортне; визначати доцільний напрям поведінки, прогнозувати ймовірні її наслідки, розбиратися в основних характеристиках соціального оточення;
- 2) пристосування до нових умов життя: вміння застосовувати знайомий досвід у нових умовах життя, знаходити в новому позитивне, використовувати наявні в особистому досвіді знання і навички, виявляти гнучкість у спілкуванні з людьми;
- 3) вміння конструктивно впливати на довкілля та на самого себе: почуватися активним суб'єктом життєдіяльності, не задовольнятися пасивною роллю споживача активності інших, об'єкту впливів однолітків і дорослих, не втрачати власного особистісного начала, поступатися своїми інтересами в разі об'єктивної необхідності, оволодіти здатністю конструктивного розв'язування проблеми виходу з конфліктної ситуації, виробляти адекватні оцінки і реакції в різних життєвих ситуаціях. [4, 15]

Для попередження небезпечної ситуації дитина повинна навчитися орієнтуватися в довкіллі й у своєму власному “Я”: оволодіти знаннями про навколишній соціальний світ та небезпечні чинники в ньому; вміти встановлювати зв'язок між поведінкою людини та її емоційним станом, намірами, ставитися до власного та чужого життя як до найвищої цінності та розуміти неприпустимість заподіяти шкоду життю й здоров'ю кожної людини, дотримуватися правил безпечної поведінки: знати про засоби збереження життя і здоров'я (раціональне харчування, дотримання санітарно-гігієнічних норм, урівноваженість емоцій, попередження стресових ситуацій, відмова від руйнівних для здоров'я чинників).

Навички безпечної поведінки здобуваються дитиною в ході різноманітних видів діяльності, кожен з яких стимулює пізнавальну діяльність, самостійну роботу з різними джерелами інформації. Це дозволяє сформувати фактичний матеріал, розкрити сутність проблем власної безпечної поведінки.

Людина, живучи в суспільстві, постійно спілкується з іншими індивідами, вступаючи з ними в ідейні, виробничі, побутові, родинні та інші стосунки, чи знаходиться в ментальному середовищі – це соціальний рівень поведінки. Народившись, вона стає членом суспільства, а суспільство не завжди формує безпечні життєві потреби, інтереси, мотиви, цінності, і може породжувати небезпеки техногенного, соціального, валеологічного характеру (аварії, ДПП, теракти, злочинність, наркоманія, алкоголізм, паління та ін.). Саме в таких умовах необхідно формувати безпечну поведінку, високий рівень якої визначається тим, чи може особистість творчо використовувати сучасні методи та засоби безпеки для забезпечення захисту особи в повсякденній діяльності та надзвичайних ситуаціях, діяти в умовах, що загрожують життю та здоров'ю, а також своєю діяльністю не створює небезпеки як для себе, так і для оточуючих.

Розглядаючи проблему формування безпечної поведінки сучасного підлітка, необхідно враховувати і вплив навколишнього середовища на життєдіяльність людини. Оскільки екологічна ситуація на планеті невпинно погіршується, перед людством постає дедалі гостріше проблема безпеки життя [3].

Не заперечуючи важливості формування таких життєвих тенденцій у дитини, як прагнення до самореалізації та здатність до саморозвитку, слід привернути увагу до не менш значущої для становлення особистості ще однієї складової – тенденції до самозбереження. У цей інтегральний конструкт входять: турбота про своє фізичне і психічне здоров'я, емоційний стан, психологічний комфорт, соціальний статус; уміння уникати стресогенних ситуацій, негативних впливів соціального середовища, руйнівних для здоров'я чинників; здатність до самопідтримки, самопомоги та відстоювання власної гідності серед людей.

Змістовно педагогічна анімація спрямована на задоволення оздоровчо-відпочивальних, освітньо-культурних, творчих потреб, інтересів та формування позитивних моделей просоціальної поведінки дітей і молоді. Функціонально вона розкривається не тільки як релаксаційно-розважальний, а й специфічний соціально-педагогічний вид діяльності, на який у сучасних умовах розвитку суспільства зростає соціальний запит. У відповідності до нього у науковій літературі розробляються питання сутнісних характеристик анімації в сучасних умовах (А. Андреева, Л. Волик, Т. Лесіна, М. Петрова, І. Шульга і ін.) та готовності педагогів до педагогічної анімації, яка оцінюється як готовність до управління різними формами самодіяльної реалізації інтересів та індивідуально-творчої активності підлітків та молоді у сфері вільного часу з використанням можливостей соціокультурного середовища (В. Бочарова, Б. Вульфова, Н. Кисельова, Ю. Красильников, Е. Мамбеков, Ф. Лавров, Є. Приезжаєва та ін.) шляхом вияву громадської активності через пряму участь старших підлітків у суспільних процесах. Анімаційний підхід у соціально-педагогічній роботі та її технології відкриває нові можливості у розвитку суб'єктності, ціннісної мотивації, творчої самореалізації особистості. Однак, у зв'язку з новими запитами підлітків, динамічним розвитком виховних та анімаційних технологій все ще залишається недостатньо опрацьованим. [6]

Таким чином, проблема соціально-педагогічної підтримки у формуванні безпечної поведінки серед підлітків та молоді стає все більш нагальною і потребує професійного підходу до її вирішення. Такі чинники, як недостатність уваги з боку сім'ї та втрата авторитету батьків для дитини, безконтрольність медіа-простору та ЗМІ, які поширюють все більше сумнівної інформації, складна екологічна ситуація та стихійний вплив однолітків несуть в собі безліч небезпечних тенденцій, які формують ризиковану та небезпечну поведінку для життя і здоров'я підлітка. Тому є дуже актуальним поповнення інструментарію соціального педагога засобами педагогічної анімації для здійснення соціально-педагогічної підтримки у формуванні безпечної поведінки підлітків, зокрема, в умовах оздоровчих таборів. Перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо у пошуку та дослідженні інтерактивних методів соціально-педагогічної підтримки підлітків у контексті формування безпечної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеевко Т.Ф. Ризикована поведінка: посібник / Т.Ф. Алексеевко, С.В. Кушнарьов. – Вінниця; ТОВ «Фірма «Планер», 2013. – 172 с.
2. Бугера О.І. Вплив ЗМІ на процес формування особистості неповнолітнього (за матеріалами соціологічного дослідження) / О.І. Бугера // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 6. – С. 117-120.
3. Дуднікова І.І. Екологія і безпека життєдіяльності: термінологічний словник-довідник / І.І. Дуднікова. – К.: Вища школа, 2005. – 247 с.
4. Кононко О. Дитина в кризовому соціумі: як її розуміти і виховувати / О. Кононко; упор. Л. Шелестова. – К.: Ред. «Загальнопед. газети», 2004. – 128 с.
5. Літо для дитини в 2-3 частинах. Частина 1 / упор. О. Главник. – К.: Главник, 2007. – 192 с.
6. Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади; матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (11-12 листопада 2015 року, м. Суми). – СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. – 286 с.

REFERENCES

1. Alyeksyeyenko T.F. Ryzikovana povedinka: posibnyk / T.F. Alyeksyeyenko, S.V. Kushnar'ov. – Vinnytsya; TOV «Firma «Planer», 2013. – 172 s.
2. Buhera O.I. Vplyv ZMI na protses formuvannya osobystosti nepovnohitn'oho (za materialamy sotsiolohichnoho doslidzhennya) / O.I. Buhera // Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo. – 2004. – # 6. – S. 117-120.
3. Dudnikova I.I. Ekolohiya i bezpeka zhyttyedyial'nosti: terminolohichnyy slovnyk-dovidnyk / I.I. Dudnikova. – K.: Vyshcha shkola, 2005. – 247 s.
4. Kononko O. Dytna v kryzovomu sotsiumi: yak yiyi rozumity i vykhovuvaty / O. Kononko; upor. L. Shelestova. – K.: Red. «Zahal'noyed. hazety», 2004. – 128 s.
5. Lito dlya dytny v 2-z chastynakh. Chastyna 1 / upor. O. Hlavnyk. – K.; Hlavnyk, 2007. – 192 s.
6. Sotsial'na pidtrymka sim'yi ta dytny u sotsiokul'turnomu prostori hromady; materialy Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu (11-12 lystopada 2015 roku, m.Sumy). – SumDPU imeni A.S. Makarenka, 2015. – 286 s.

Д.И. КОНОНЧУК. СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА В ФОРМИРОВАНИИ БЕЗОПАСНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПОДРОСТКОВ В ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫХ ЛАГЕРЯХ

В статье на основе анализа научной литературы очерчена проблема формирования безопасного поведения подростков. Охарактеризованы факторы формирования безопасного поведения личности в подростковом возрасте. Определены особенности социально-педагогической поддержки подростков в данном процессе в условиях оздоровительного лагеря средствами педагогической анимации.

Ключевые слова: *социально-педагогическая поддержка, старшие подростки, безопасное поведение, педагогическая анимация.*

D.I. KONONCHUK. SOCIO-PEDAGOGICAL SUPPORT IN THE FORMATION OF SAFE BEHAVIOR ADOLESCENTS IN SUMMER CAMPS

On the basis of scientific, educational, psychological and socio-pedagogical literature outlined the problem of social and educational support safe behavior older teens in the partnership in camps.

Key words: *social and pedagogical support, older teenagers safe behavior, educational animation.*

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. С.Г. Карпенчук.

Одержано редакцією 01.06.2017 р.

УДК: 373. 159. 922. 76 - 056. 49

В.І. КАТЕРИНЮК

АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ВПРАВИ ТА ТЕХНІКИ У КОНТЕКСТІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДЕВІАЦІЙ У ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Статтю присвячено актуальній проблемі використання арт-терапевтичних вправ та технік щодо попередження девіацій у дітей та підлітків. Теоретично обґрунтовано сутність малювання як психомоторної дії, охарактеризовано технологію упровадження арт-терапевтичних вправ та технік у процесі соціально-перетворювальної роботи соціального педагога.

Ключові слова: *соціальний педагог, малювання, арт-терапевтичні вправи та техніки, діти і підлітки.*

Зміни, що відбуваються сьогодні у нашому суспільстві, висвітлили цілу низку проблем, однією з яких є виховання так званої «важкої» дитини, або дитини з порушеннями поведінки. Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що в останні роки простежується тенденція до збільшення числа дітей з проявами девіантної поведінки – поведінки, яка не відповідає загальноприйнятим соціальним, моральним та правовим нормам, внаслідок чого відбувається порушення цих норм. Така поведінка дітей та підлітків є специфічним відображенням кризи, що переживає нині українське суспільство, в якому процеси соціалізації зазнають значних деформацій. Соціальний педагог використовує низку методів профілактики та корекції девіантної поведінки дітей. Серед них особливе місце належить технікам арт-терапії.

Арт-терапія – метод лікування за допомогою художньої творчості – привертає до себе останнім часом усе більше уваги в усьому світі. Історія арт-терапії свідчить про те, що перші спроби використання образотворчих прийомів у роботі з дітьми в якості психотерапевтичного й психокорекційного інструменту, а також фактору їхнього психічного розвитку мали місце ще в першій половині ХХ століття. Всебічне обґрунтування подібна практика на Заході отримала в роботах Г. Рід, Е. Кремер та ін. Проблема використання арт-терапевтичних технік є предметом досліджень спеціалістів багатьох галузей гуманітарних наук: психології, соціології, соціальної роботи, педагогіки, соціальної педагогіки тощо (І. Бех, С. Болтівець, Г. Бондаренко, Т. Ілляшенко, О. Хохліна та ін.). Питання впливу арт-терапії в роботі з різними категоріями дітей в центрі уваги Г. Батишевої, О. Вознесенської, Н. Волкової, В. Газолишина, О. Пилипенко, Н. Полякової, Н. Простакової, О. Пінчук, А. Чуприков, Т. Яценко та ін. Виокремлюються наукові доробки щодо використання технік арт-терапії у роботі з девіантними дітьми А. Копитіна, Л. Лебедевої, О. Свистовської, О. Сороки та ін. [4; 6]. Актуальність проблеми соціально-психологічної допомоги дітям з девіантною поведінкою обумовили мету нашого дослідження – розглянути форми та методи арт-терапевтичної роботи з дітьми та підлітками щодо попередження девіацій.

Девіантна поведінка, на думку А. Егорова, С. Ігумнова, – це «стійка поведінка особистості, яка відхиляється від найважливіших соціальних норм і спричиняє реальну шкоду суспільству чи самій особистості, а також супроводжується її соціальною дезадаптацією». Щодо підлітків, то поняття „поведінка, що відхиляється”, зазвичай, ототожнюється з поняттям „дезадаптація”, проявами якої є знижена успішність, хронічна чи виражена неуспішність у життєво важливих сферах (сім’ї, міжособистісних стосунках, здоров’ї), конфлікти із законом, ізоляція [7].

Арт-терапія – це особлива форма психотерапії, психокорекції та розвитку особистості, заснована на творчому самовираженні допомогою різних видів мистецтва (живопис і малюнок, ліплення, музика, танець, театр). Тому метою нашої статті є спроба пояснити особливості використання арт-терапії у роботі з підлітками, оскільки підлітковий вік – один із найвідповідальніших у розвитку людини і підготовки її до самостійного життя. Художнє самовираження підлітків у тих формах, які використовуються в арт-терапії, так чи інакше пов’язане зі зміцненням психічного здоров’я дитини, а тому може розглядатися, як значущий психопрофілактичний і психокорекційний фактор [2]. Використання арт-терапії в багатьох випадках виконує й психотерапевтичну функцію, допомагаючи дитині впоратися зі своїми психологічними проблемами, відновити її емоційну рівновагу або усунути існуючі в неї порушення поведінки. Малювання як психомоторна дія – стверджує М. Кисельова – це як лінія на папері, яка не має жодних реалістичних або символічних образів. Таким чином лінії показують рух самовираження на папері, а відтак здатне розкривати думки, про які людина навіть не здогадується. Малювання здатне зробити думку об’єктивною, здатне розкласти її перед нами, щоб її можна було побачити. Окрім того, в малюванні людина може виразити ідеї або почуття, які занадто складні або невизначені, і тому їх не можна зрозуміти через призму слів [5]. Мова малювання дуже проста. Інші невербальні мови ускладнюються необхідністю простору, матеріалів або фізичних здібностей. Малювання не вимагає особливих фізичних навичок. Достатньо звичайних